

Труман Капоти „Хладнокръвно“

Селището Холкъм е разположено сред високите житни поля на Западен Канзас, самотна област, която другите канзасци наричат „ей там“. Тя се намира на около седемдесет мили източно от колорадската граница и с металносиньото си небе, с чистия си пустинен въздух напомня повече на Далечния, отколкото на Средния запад.

Местният говор е наситен с акцента на прерията, с носовия говор на работника от фермите. Много от мъжете носят тесни каубойски панталони, широки каубойски шапки, ботуши с високи токове и заострени носове. Земята е равнина и пътникът отдалече вижда необятния простор с коне, стада, бяла редица от житни хранилища, издигнати изцяло като гръцки храмове.

Холкъм също се вижда отдалече. Всъщност той не представлява нищо особено – просто едно безразборно натрупване на къщи, разделено по средата от железопътната линия за Санта Фе. Обикновено селище, граничещо на юг с една кафява лента – реката Арканзас, на север с шосе номер 50, а на изток и запад с прерия и житни поля. След дъжд или когато се топи снегът, по безименните, голи, непавирани улици дълбокият прах се обръща в непроходима кал. В единия край на селището стърчи гола постройка. На покрива ѝ има електрически рекламен надпис „Танци“, но там отдавна не се танцува и рекламата е тъмна от няколко години. Наблизо има друга сграда със странен надпис от избелял бронз върху мръсен прозорец – „Холкъмска банка“. Банката е затворена от 1933 година и предишните канцеларии са обърнати на апартаменти. Това е една от двете жилищни кооперации на Холкъм; втората е едно старомодно здание, наречено „учителската“, защото голяма част от учителите живеят в него. Останалите къщи в Холкъм са едноетажни, дървени, с веранди отпред.

Долу, до гарата, полуразрушената пощенска станция се управлява от началника на пощата – висока, суха жена, която носи яке от нещавена кожа, каубойски панталони и ботуши. Самата гара с нейната сярножълта боя, която се лющи, също прави унило впечатление. Бързият, експресът и Ел Капитан минават през селището всеки ден, но тези известни влакове никога не спират тук. Не спират и пътническите – само товарни... понякога. Горе по шосето има две бензиностанции. В едната от тях е уредена и мизерно снабдявана бакалница, а в другата – кафене. Това е кафене „Хартман“, където собственицата, мисис Хартман, предлага сандвичи, кафе, безалкохолни напитки и бира три градуса. Холкъм и целият останал Канзас спазват „сухия режим“.

И това всъщност е всичко. Не бива, разбира се, да се забравя и училището в Холкъм – голяма модерна постройка. То изтъква едно обстоятелство, което не личи от общия вид на селището: че родителите, които пращат децата си в това модерно, единно училище (от забавачница до гимназия включително, с добри преподаватели, с автобуси за превозване на ученици – около 360 на брой – някои от тях живеят на шестнадесет мили далеч), са, общо взето, заможни хора. Повечето от тях са фермери от най-различен произход – германци, ирландци, норвежци, мексиканци, японци. Те отглеждат едър рогат добитък, овце, сеят жито, сорго и захарно цвекло. Фермерството винаги е свързано с риск, но в Западен Канзас хората, които го практикуват, смятат себе си за „родени комарджии“, защото трябва да се справят със сушата (валежите средно годишно са не повече от 46 куб. см) и с отчайващи напоителни проблеми. Но последните седем години бяха години на благоденствие, фермерите от окръга Фини, към който принадлежи и Холкъм, забогатяха. Парите бяха спечелени не само от фермерство, но и от експлоатацията на обилни източници на естествен газ и придобивката личеше от новото училище, от удобната вътрешна уредба на фермерските къщи, от високите, пълни със зърно силози.

Малцина американци, фактически и малко канзасци, бяха чували за Холкъм до сутринта на 14 ноември 1959 година. Както водите на реката, мотористите по шосето, летящите жълти влакове по релсите на Санта Фе, така и драматичното – във формата на изключително събитие – не бе спирало тук. Жителите на селището, 270 на брой, бяха доволни, че животът им протича в кръга на обикновеното: да работят, да ходят на лов, да гледат телевизия, да присъстват на училищни и селски забави, на хорови репетиции и събрания на местния клуб. Но в онази ноемврийска неделна утрин, призори, обикновеният нощен шум в Холкъм – острите истерични писъци на койотите, сухото драскане на подгонените от вятъра степни бурени, бързо заглъхващите в далечината писъци на локомотивните свирки – се сблъска с някакви необичайни звуци. По това време нито един човек в заспалия Холкъм не ги чу – четири изстрела от ловджийска пушка, които в крайна сметка съкратиха живота на шест души. Но по-късно холкъмци, които до този момент не си правеха труда да се заключват, защото не се страхуваха един от друг, откриха, че въображението им постоянно пресъздава тези зловещи експлозии, които почнаха да подклаждат пламъци на взаимно недоверие, в чиято светлина дългогодишни съседи се гледаха накриво и като непознати.

Собственикът на фермата „Ривър Вали“, Хърбърт Уилям Клътър, беше четиридесет и осем годишен. Неотдавнашният медицински преглед във връзка с осигуровката му показва, че се намира в отлично здравословно състояние. Макар с очила (без рамки) и среден на ръст – 1,78 м, – мистър Клътър правеше внушително впечатление. Раменете му бяха широки, косата му беше все още тъмна, неговото вдъхващо доверие лице, с ясно очертана долна челюст, пазеше здравия си младежки вид, а зъбите му, бели и достатъчно силни да чупят орехи, бяха непокътнати. Тежеше 72 кг – точно толкова, колкото беше при завършването на щатския университет в Канзас, където специализира агрономство. Не беше богат колкото най-богатия човек в Холкъм, мистър Тейлър Джоунс, негов съсед, фермер, но бе най-известният в селището, изтъкната личност и в Гардън Сити, съседния окръжен град, където бе оглавявал строителния комитет на новопостроената методистка църква на стойност 800 000 долара. Напоследък беше председател и на Канзаската организация на фермерите и неговото име се ползваше с почит и уважение между земеделците на Средния запад, както и в някои вашингтонски ведомства, където по времето на Айзенхауър е участвал във федералната фермерска кредитна комисия. Мистър Клътър знаеше точно какво иска от живота и бе успял до голяма степен да го получи. На лявата си ръка, върху остатъците от единия си пръст, смазан някога от селскостопанска машина, той носеше обикновена златна халка, символ на двадесет и пет годишен брак с жената, с която навремето бе пожелал да свърже живота си – сестра на негов състудент, – свенливо, набожно, нежно момиче на име Бони Фокс, три години по-млада от него. Тя му бе родила четири деца – три дъщери и един син. Най-голямата дъщеря Евиана, омъжена и майка на десетмесечно момченце, живееше в Северен Илинойс, но често идваше в Холкъм. И всъщност тя и семейството ѝ се очакваха да пристигнат след около две седмици, защото нейните родители възнамеряваха да съберат целия Клътър род и да устроят голям празник в Деня на благодарността. (Клътъровият род води началото си от Германия. Първият емигрант Клътър, или Клотер, както тогава се произнасяло името, дошъл в Америка през 1880 година.) За този празник бяха поканени около петдесет сродници: някои от тях щяха да дойдат чак от Палатка, Флорида. Бевърли, дъщерята след Евиана, също не живееше вече във фермата „Ривър Вали“. Беше в училището за медицински сестри в Канзас Сити. Бевърли бе сгодена за един студент по биология, когото баща ѝ напълно одобряваше. Поканите за сватбата, насрочена през коледните празници, бяха вече отпечатани. Така че само момчето Кениън, който на петнадесет

години бе по-висок от мистър Клътър, и най-малката дъщеря Нанси, година по-голяма от брат си, любимка на Холкъм, живееше още при родителите си. Щастливият семеен живот на мистър Клътър се помрачаваше само от тревогата за здравето на жена му. Тя беше „нервна“, получаваше „малки пристъпи“. Тези бяха смекчените изрази, употребявани от близките ѝ. Но истината за „нещастieto на горката Бони“ не беше тайна. Всички знаеха, че през последните шест години е била от време на време на лечение в психиатрия. Напоследък обаче имаше вероятност и тази мрачна сянка да се разсее. Миналата сряда, връщайки се от двуседмично лечение в медицинския център в Уелзли, Уичита, където обикновено се лекуваше, мисис Клътър съобщи на съпруга си една почти невероятна вест. Тя радостно му каза, че причината за нейното нещастие не е в главата, а в гръбнака, че заболяването ѝ не е психическо, а физиологическо – въпрос на размествени прешлени - така най-после се бяха произнесли лекарите. Разбира се, трябва да се оперира, а след това... е, след това пак ще си бъде както „по-рано“. Нима беше възможно опънатите нерви, усамотяването, задушаваните ридания във възглавницата при заключена врата да се дължат на някакъв изместен прешлен? О, ако това е наистина така, мистър Клътър щеше да произнесе на трапезата в Деня на благодарността молитва, изпълнена с признателност към провидението.

Сутрините на мистър Клътър започваха обикновено в 6,30. Събуждаше се от тракането на кофите с мляко и тихото бърбене на двете момчета, които ги носеха, синове на наемния работник Вик Иррик. Но днес той се позабави (момчетата на Вик Иррик дойдоха и си отидоха), защото предната вечер, петък, тринадесети, беше за него изморителна, макар и отчасти радостна. Бони, сякаш подготвяйки се за близкия ден, когато щеше да бъде пак здрава и жизнена, се помъчи да бъде „както по-рано“. Начерви устните си, занима се с косата си и облечена в нова рокля, го придружи до холкъмското училище. Там двамата ръкопляскаха на изнесеното от учениците представление на „Том Сойер“, в което Нанси игра Беки Таджър. Приятно му беше да види Бони между хората. Макар и малко нервна, тя се усмихваше, говореше с познатите си, а двамата се гордееха с Нанси. Тя игра много хубаво, знаеше ролята си и както той каза, когато я поздрави зад кулисите, изглеждаше като „истинска южна красавица“. А това насърчи Нанси да се държи като такава. Тя направи реверанс в своята кринолинен рокля и попита може ли да отиде с кола в Гардън Сити. Щатският кинотеатър щеше да прожектира специално за петък, тринадесети, в 11,30, филм на ужасите и всички нейни приятелки отиваха. При други обстоятелства мистър Клътър щеше да откаже. Неговите закони бяха наистина закони; и един от тях беше – Нанси и Кениън трябва да си бъдат въщи в десет часа вечерта през седмицата, а в съботни дни – в 12 часа. Но омекнал от всичките събития през вечерта, той се съгласи. Нанси се върна чак в два. Баща ѝ я чу да влиза и я извика. Не беше човек, който изобщо повишава глас, но сега искаше да ѝ каже някои елементарни неща, отнасящи се не толкова до късното ѝ завръщане, колкото до младежа, който я бе докарал с кола – училищен баскетболен герой на име Боби Руп.

Мистър Клътър харесваше Боби и смяташе, че за своите седемнадесет години е много възпитан и надежден. Все пак в трите години, откакто ѝ бяха разрешили да излиза с момчета, Нанси, хубава и търсена от връстниците си, не беше излизала с никой друг. И макар да разбираше, че навсякъде модата между младите е да образуват двойки, да „ходят постоянно заедно“ и да носят „годежни пръстени“, мистър Клътър не одобряваше тази дружба, особено след като неотдавна случайно изненада дъщеря си и момчето Руп да се целуват. Тогава той каза на Нанси „да престане да се вижда толкова често с Боби“, посъветва я, че едно постепенно отдръпване сега ще причини по-малко болка, отколкото рязко скъсване по-късно. Защото, подчерта той, такава раздяла

неминуемо ще настъпи. Семейство Руп бяха католици, а Клътьрови – методисти. Само този факт бе достатъчен да прекрати всякакви надежди за брак, каквито тя и момчето биха могли да хранят. Нанси се показа разумна. Във всеки случай не протестира и преди да каже лека нощ, мистър Клътьр я накара да му обещае, че постепенно ще почне да разрежда свижданията си с Боби.

Но този разговор, за съжаление, отложи времето за лягане, което обикновено беше часът. Като последица в събота на 14 ноември 1959 година той се събуди доста след седем. Жена му винаги спеше до късно. Докато се бръснеше, вземаше душ и се обличаше в панталони от груб плат, кожено яке, каквито носят краварите, и меки ботуши за езда, мистър Клътьр не се страхуваше, че ще я събуди, защото имаха отделни спални. От няколко години той спеше сам в голямата спалня в долния етаж на къщата – двуетажна тухлена постройка с четиринадесет стаи. Мисис Клътьр държеше дрехите си в гардеробите на неговата спалня и слагаше малкото козметични неща и милиардите си лекарства в банята със сини плочки, съседна на тази стая, а спеше в бившата спалня на Евиана, на втория етаж, до стайте на Нанси и Кениън.

Къщата, в по-голямата си част планирана от мистър Клътьр, който с това доказва, че е разумен и улегнал, без да бъде кой знае какъв добър архитект, е била построена в 1948-а за 40 000 долара (сегашната ѝ стойност е 60 000). Разположена в края на една дълга алея, засенчена от двете страни от китайски брястове, красивата бяла къща се издига върху просторна поляна с подстригана бермудска трева и вдъхваше уважение в Холкъм; това бе дом, който хората сочеха за пример. Вътре широки тъмновинени килими пресичаха блясъка на полирания под.

Във всекидневната имаше огромна модерна кушетка, тапицирана с грапава материя, в която бяха вплетени блестящи сребърни нишки, и ниша-столова с ниски канапета, тапицирани с изкуствена материя в синьо и бяло. Такава наредба се харесваше на мисис и мистър Клътьр, както и на мнозинството от техните близки, чиито домове, общо взето, бяха наредени в същия стил.

Освен домашната помощница, която идваше всеки ден, Клътьрови не държаха друга прислуга. След като жена му се разболя и двете по-големи дъщери не живееха вече къщи, мистър Клътьр по необходимост се бе научил да готви. Но обикновено готвеше Нанси. Мистър Клътьр изпитваше удоволствие от тази работа и я вършеше превъзходно. Нямахме жена в Канзас, която да пече по-хубав хляб от него, а прочутите му кокосови сладки първи се продаваха на благотворителните базари. Но той не беше гастроном. За разлика от другите фермери, предпочиташе спарганска закуска. Тази сутрин се задоволи с чаша мляко и една ябълка. Не вкусваше ни чай, ни кафе и беше свикнал да почва деня, без да слага нещо топло в стомаха си. Беше противник на всякакви възбудителни неща, колкото и безобидни да са те. Не пушеше и, разбира се, не пиеше. Всъщност никога в живота си не бе вкусвал алкохол и беше склонен да избягва хора, които не са въздържатели. Това обстоятелство не стесни много кръга на неговите познати, както би могло да се очаква, защото ядката на този кръг беше съставена от членове на Първата методистка църква и Гардън Сити – общо 1700 на брой, и повечето от тях бяха умерени в пиенето. Въпреки че внимаваше да не досажда на познатите си със своите възгледи, той ги налагаше в семейството си и на хората, които работеха при него. „Пиеш ли?“, беше първият му въпрос към оня, който идваше да търси работа. Дори когато получаваше отрицателен отговор, мистър Клътьр задължаваше човека да подпише договор с клауза, която заявяваше, че споразумението моментално се анулира, ако работникът бъде открит, „че употребява алкохол“. Един негов приятел, стар фермер, му казал веднъж: „Нямаш милост. Кълна се, Хърб, че ако хванеш някой работник да пие, ще го изхвърлиш веднага. И окото ти няма да мигне, че семейството му ще гладува“. Това може би е единствената критична забележка по адрес

на мистър Клътър като работодател. Защото той бе известен със своето самообладание, с щедростта си, с факта, че плаща добри надници и често дава допълнителни възнаграждения. Хората, които работеха във фермата му – а понякога броят им достигаше до осемнадесет, – почти нямаха причини да се оплакват.

След като изпи чашата мляко и сложи на главата си подплатено с кожа таке, мистър Клътър си взе ябълката и излезе да се наслади на утринта. Времето беше чудесно; слънцето блестеше на безоблачното небе и източен ветреца раздвижваше, без да отронва, последните листа по клоните на китайските брястове. Есента възнаграждава Западен Канзас заради злините, които останалите сезони му причиняват: мразовити колорадски ветрове, дълбок до кръста и убийствен за овцете сняг през зимата; киша и мъгла през пролетта; а през лятото, когато дори гаргите търсят малко сянка и жълтокафявият безкрай от житни класове настръхва – непоносима жегата. Най-после, през септември, идва сиромашкото лято, което трае понякога до Коледа.